

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. ист. н. Радослав Захариев Мишев, член на Научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, обявен от ИИСТИ –БАН, професионално направление 2.2 история и археология, специалност „История на България“ (Националноосвободително движение на македонските и тракийските българи (1878 - 1919) за нуждите на секция „История на българския национален въпрос“, „Държавен вестник“, бр. 110 от 29.12.2020 г., посочен в чл. 24, ал. 3, т. 1-11 от Правилника.

Данни за кандидатите: Гл. ас. д-р **Войн Божинов:** От 1996 до 2001 г. Войн Константинов Божинов следва специалност „история“ в СУ „Св. Климент Охридски“ и получава ОКС „магистър„ по история. През 2002 – 2005 г. е редовен докторант по специалност Нова българска история към катедра „История на България“. През 2005 г. успешно защитава дисертационния труд „Андрей Ляпчев – политик, държавник, общественик“ като му е присъдена ОНС „доктор“ по история. От 2005 г. работи в ИИСТИ при БАН, където през 2005 – 2006 г. е Н. С. II ст. От 2006 до 2008 г. е Н. С. I ст., а от 2008 продължава като главен асистент.

Гл. ас. д-р Слави Митков Славов: През 1996 г. С. Славов завършва специалност „история“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ като магистър по история. От 1997 до 2003 и 2006 – 2007 г. е учител по история във Варна. През 2003 – 2006 г. е редовен докторант в ИИСТИ при БАН и през 2006 г. защитава дисертационен труд на тема „ВМОРО и държавната политика на Княжество България(1903 - 1908)“ като му е присъдена ОНС „доктор“. От 2007 до 2009 г. е НС II ст. В ИИСТИ при БАН, а от 2010 г. главен асистент. През 2005 г. става член на Македонския научен институт. В областта на научноизследователската работа Слави Славов се ориентира към изследване на националноосвободителното движение на македонските и тракийските българи.

Описание и анализ на депозираните научни трудове: Гл. ас. д-р **Войн Константинов Божинов:** Колегата В. Божинов участва в конкурса с хабилитационния труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“, 247 с. Приложил е монографиите „Република Македония в съвременната геополитика“, 314 с., като същата е вложил в синтезиран вид в книгата „Република Македония в съвременната политика и мястото на българския интерес там“, София, 2018 г. в съавторство., „Социалистическа Югославия в агония 1980 – 1989“, 314 с., последвана от „Социалистическа Югославия в разпад 1989 – 1992, С., 2021, 280 с.,

„Националномогъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и Националният въпрос“, София, 2014, 273 с. е в съавторство с участие от 96 с. и две монографии въз основа на защитения вече дисертационен труд „Земното кълбо не престава да се върти ако ние и да спим. Разказ за живота на А. Ляпчев“, 242 с. и „Андрей Ляпчев“, 126 с. Тъй като последните монографии са по вече защитения дисертационен труд няма да се спирам на тях. Монографиите за Македония и Югославия са посветени на интересна проблематика от съвременната история на тези балкански страни, които са в обсега на съвременната балканска история. Части от последните имат политологически и прогнозен характер. Освен това В. Божинов е депозирал 41 публикации, от които 1 статия в реферирано издание, 37 в нереферирано издание, 1 студия и 2 глави от колективни монографии. 12 статии са публикувани в чужбина. Тематично публикациите се диференцират на 3 по Обща история, 15 по История на балканските народи (която е част от Общата история) и 23 по История на България. Тематичният диапазон на публикациите е изключително разнообразен от Преврата на деветнадесетомайците през Югославия до грузино-осетинския конфликт. **Хабилитационният труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“**, 247 с. е в областта на политическата история на България и се състои от встъпителни думи, три глави и послеслов. Във встъпителните думи В. Божинов се дистанцира от традиционното академично „протяжно“ изложение на историографията по темата като предлага запознаване с източниците и литературата в хода на изложението. Същевременно излага своята теза, че превратът погребва завинаги т.н. буржоазна демокрация и трасира пътя към авторитаризма. Според В. Божинов, за да се обясни по-добре превратът от 1934 г. трябва първо да се проследят и анализират властите в България след 1879 г. до 1934 г. За тази цел в първа глава „Институциите, политическата система и някои явления, формиращи образа на българската държавност“ той дава констатации и изводи за Търновската конституция, монархическия институт, Народното събрание, министерския съвет и партиите. Уместно се отбелязва, че след убийството на Ал. Стамболийски и други радикални земеделци БЗНС се разпада на различни фракции и крила. Практически ликвидирането на земеделския водач Ал. Стамболийски лишава БЗНС от интегрираща фигура. Втора глава „Пътят към 19 май – Кой иницира радикалната промяна? Превратът и причините за успеха му“ разкрива възникването и същността на Военния съюз и политическия кръг „Звено“, пътят към метежа и предишният преврат на 9-и юни 1923 г. Показано е

сътрудничеството на извършителите на преврата с другите опозиционни на БЗНС партии и организации. Трета глава „Управлението на деветнадесетомайците. Българският вариант на санацията“ изследва основното съдържание на дейността на деветнадесетомайците. Войн Божинов представя всички аспекти на тяхното управление като политическите мероприятия, промените в администрацията, обществените процеси, финансовите и стопански инициативи, идеологията на режима и отношението на цар Борис III към него. Според автора деветнадесетомайството е приемник на деветоюнството (с. 158 - 159). Специално внимание се отделя на Дирекцията за обществена онова като най-важен пропаганден институт на режима.(с. 161 - 162) и се проследява налагането на организации по съсловия, които следва за заменят вече забранените партии. Задълбочено се анализира идеологията на деветнадесетомайците (221), при което авторът диференцира целите на деветнадесетомайците и деветнадесетомайството като идеология (с. 232). Превратаджиите са резервирани към царя, докато след това деветнадесетомайството пропагандира идеята за цар – народ – държава. В последна сметка цар Борис III успешно отстранява техните радикални представители и експлоатира промените на тяхното управление за установяване на своя авторитарен режим. В този смисъл може би неволно, но обективно деветнадесетомайците обслужиха неговите тайни намерения

Научни приноси: Хабилитационният труд „Управление на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година“ е единствената самостоятелна монография по този проблем. Авторът избира за подход аналитичен преглед на властите в България след 1879 г. до 1934 г. За пръв път диференцира деветнадесетомайството като идеология и след падането на режима. Направена е реконструкция на дейността на „Звено“ в сравнение с диктатурата на крал Александър в Сърбия, санацията в Полша и др. Обръща се внимание на новите властови структури на деветнадесетомайците и задълбочено се характеризира тяхната идеология. Книгата „Националномогъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и Националният въпрос“, София, 2014, 273 с. е в съавторство с участие от 96 с. За пръв път се разглежда Националният въпрос в програмите и действията на крайно десните сили след Първата световна война и се показва тяхното отношение към териториалното ограбване на България. Войн Божинов прави кратка характеристика на българския национален въпрос между двете световни войни (с. 31 - 46). Лансира се критично отношение към политиката на Ив. Михайлов в Пиринския край.

Налице е по-обективно осмисляне на десните политически формации. В някои от статиите се засягат аспекти на българския национален въпрос след Първата световна война. Монографията „Република Македония в съвременната геополитика“ е посветена на създаването, развитието и ролята на новата държава в геополитическата ситуация на Балканите, както и на българския интерес в нея. Според приложената справка за НМП кандидатът общо събира 1685 точки, с което надвишава минималните изисквания за „доцент“. Трудовете имат оригинален характер. Войн Божинов има участие в 2 проекта – национален и международен.

Бележки и препоръки: В хабилизационния труд би могло да се коментират повече Търновската конституция и функциите на монарха в българския политически живот в сравнение с ролята на монарсите в другите балкански страни. Също така и повече за неговото отношение по време на събитията от 9 юни 1923 г.

Гл. ас. д-р С. Славов участва в конкурса с 2 монографии „**ВМОРО между фанфарите на хуриета и грохота на оръдията (1908 - 1912)**“, София, 2018, 256 с., представена като хабилизационен труд и „**ВМОРО от Илинден до Балканската война (1903 – 1912)**“, София 2016, 347 с. Освен това е депозирал 2 участия в колективни трудове – документален сборник „Извори за Балканската война“, С., 2015 г., съставител и автор на предговора – 84 с., док. сборник „България и Голямата война“, С., 2016, съставител, 50 с. Колегата представя внушителен брой студии и статии – 6 след присъждането на ОНС „доктор“, 44 след заемането на акад. длъжност „гл. асистент“. Налице са и 8 научни информации, , отзиви и рецензии. Десет от всичките 52 публикации са посветени на войните на България през 1912 – 1918 г. и някои други проблеми. Всички останали са за българското националноосвободително движение в Македония и Одринска Тракия. **Хабилизационният труд „ ВМОРО между фанфарите на хуриета и грохота на оръдията (1908 - 1912)“** е много добре структуриран и разглежда важен етап от историята на ВМОРО. Книгата се състои от предговор, 2 глави, заключение, извори и литература. Предговорът констатира и обяснява кризата във ВМОРО след Илинденско-Преображенското въстание, изразяваща се и в нейната фрагментация и взаимни противоречия, от които тя повече няма да може да се избави. Много добре са пояснени причините за кризата и детайлно се посочват различните фракции и идейни течения. **Първа глава „Хуриетски“ надежди и разочарования: Вътрешната организация след Младотурската революция (1908 - 1909)“** поставя акцента върху обяснимата легализация на революционните комитети и чети

непосредствено след еуфорията на Младотурската революция, но „по комитски“ – със запазване на структурите и укриване на оръжието. Много добре са анализирани взаимоотношенията в триъгълника ВМОРО – легалното българско движение в Османската империя – българската държава. Авторът показва обективната несъвместимост на целите, макар и временно прикрити, на младотурците и българските революционери. Групата на Я. Сандански не се възползва по уместен начин от възможностите за действия след Младотурската революция и започналата фрагментация на идеологически течения и революционни групи продължава в неблагоприятна за българската национална идея посока. В последна сметка се стига до ново задълбочаване на противоречията във ВМОРО и до експлоатацията на санданистите от младотурците. Едва след като проличават действителните намерения на младотурските лидери настъпва мъчително отрезвяване сред дейците на Серския и Струмишки революционни окръзи. **Втора глава** “От отомански конституционализъм към въоръжена борба (1910 - 1912)” обстойно описва и коментира подновяването на революционната дейност след завоя в политиката на младотурците и събитията в навечерието на войните. Сл. Славов представя много добра картина на сложните процеси в Европейска Турция. В текста намират място преговорите между България и Русия през 1910 г., преобладаващата тенденция сред повечето бивши войводи към борба за обединение с България, като последната вече не се възприема като нежелан партньор. По такъв начин авторът логично маркира обединението на БНМОРО с ВМОРО през 1911 г. Практически след 1910 г. идейното се измества от тактическото. Организацията се стреми чрез атентати и диверсии да подготви условията за война на България срещу Османската империя (с. 183). Освен това организацията знае от историческата практика, че османските власти винаги реагират на революционни прояви със средновековни средства на репресии срещу мирните жители. По такъв начин ВМОРО силно компрометира желанието и обективните възможности на младотурците за реформи в полза на християните.

Монографията „ВМОРО от Илинден до Балканската война (1903 - 1912), С., 2016, 338 с. обръща внимание на основните аспекти в развитието на ВМОРО след Илинденско-Преображенското въстание до Балканската война. За тази цел тя е конструирана с предговор, три глави и заключение. В предговора, освен другите проблеми, се анализират сходството и различията между политиката на ВМОРО и българската държава (с. 9). **Първа глава** „Идейно-организационни изпитания и кризи (1903 - 1908)“

проследява и обяснява кризата във ВМОРО след въстанието. Тук би могло да се коментира отношението на българското правителство към въстанието като една от причините за кризата след това. Показва се и неуспехът на Рилският конгрес да предотврати разцеплението в организацията. Съществено място се отделя на финансовата и материална помощ на България за ВМОРО. **Втора глава** „Нови надежди, нови разочарования. Вътрешната организация след Младотурската революция (1908 - 1909)“ представлява наратив на легализирането на революционерите и политиката на България към легалното движение на българите в Османската империя, както и към проотоманската фракция. **Трета глава** „От конституционализъм към въоръжена борба (1910 - 1912)“ се спира на подновяването на революционната работа по време и след обезоръжителната акция на младотурските власти и терористичната практика в навечерието на Балканската война.

Научни приноси: **Хабилитационният труд „ВМОРО между фанфарите на хуриета и грохотът на оръдията (1908 - 1912)“** демонстрира следните научни приноси: Трудът представлява първо самостоятелно изследване по тази тема. Основателен е изводът, че след 1910 г. ВМОРО е по-слаба, но по-прагматична с нова тактика. Чрез атентати и диверсии организацията се стреми да улесни пътя на България към война срещу Османската империя. Много добре се диференцират различните идейни течения, фракции и лични групи в революционното движение. Въз основа на нов или частично използван архивен материал се разкрива финансовата и материална помощ на българската държава към революционното движение. Уточнени са и посоките на тази подкрепа. В по-голяма степен се осветлява ролята на различните влиятелни личности в движението. Същевременно се избягва предишното идеализиране на ВМОРО успоредно с открояването на взаимовръзките и противоречията между София и ВМОРО. **Монографията „ВМОРО от Илинден до Балканската война (1903 - 1912)“** разглежда идейно-организационното състояние и процесите на ВМОРО през посочения период. Същевременно е направено оригинално изследване на сарафистката фракция. Принос на автора е, че той лансира мнението, че тя работи в сътрудничество с левицата във ВМОРО. На този проблем Сл. Славов посвещава и две студии. Негов принос е също така използването на сръбски документи като допълнителни извори за проблематиката. Трудовете на Сл. Славов имат оригинален характер. Освен това той прилага забелязаните 83 цитирания на негови публикации. В

областта на НМП набира 1265 точки, което е повече от минималните изисквания за „доцент“. Участва в 3 национални научни проекта.

Бележки и препоръки: Би могло да се направи кратък съпоставителен анализ между същността и дейността на ВМОРО и организациите на другите балкански народности в Европейска Турция. На места в депозираните научни изследвания се забелязват повторения. Посочените неща не накърняват несъмнените научни приноси на Сл. Славов.

Кандидатите участват в конкурса с интересни и значими публикации. **Гл. ас. д-р В. Божинов** представя трудове с разнообразна тематика по Политическа история на България и История на балканските народи с широк периметър на изследване. Част от неговите монографии и публикации обхващат теми от Съвременната балканска история. Хабилизационният труд за управлението на деветнадесетомайците е насочен към политическата история на България, включително и към историята на българските държавни институции дотогава. **Гл. ас. Слави М. Славов** е депозирал трудове, които са пряко насочени към историята на националосвободителното движение на македонските и тракийските българи през 1878 – 1919 г. Съответно и неговите водещи научни приноси са в областта на тази тематика. В този смисъл неговите научноизследователски резултати са по-подходящи за конкретизираната тема на обявения конкурс.

Заключение: След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове въз основа на изтъкнатите дотук научни приноси на двамата кандидати смятам, че научноизследователската дейност на гл. ас. д-р Слави Митков Славов съответства на конкретизираните изисквания на обявения конкурс и той покрива законовите изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. В степенуван вид подреждам кандидатите в следния ред:

1. Гл. ас. д-р Слави Митков Славов
2. Гл. ас. д-р Войн Константинов Божинов

Давам положителна рецензия и предлагам на уважаемото Научно жури да гласува положително кандидатурата на гл. ас. д-р Слави Митков Славов за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направление 2.2. История и археология, научна специалност „История на България“ (Националосвободително движение на македонските и тракийски българи (1878 - 1919) за нуждите на секция „История на българския национален въпрос“, както и да направи предложение до Научния съвет на ИИСТИ при БАН.

7.04.2021 г.

Проф.д. ист. н. Р. Мишев: